

Актуальність використання фітозасобів при лікуванні закрепів

Томас М.В., Рубан О.А., Маслій Ю.С.

Національний фармацевтичний університет,
Кафедра заводської технології ліків (м. Харків, Україна)
julia.masliy@gmail.com

Враховуючи високі темпи урбанізації, малорухливий спосіб життя, сидячу роботу, неправильне харчування, підвищену стомлюваність, стреси і надмірне нервеве напруження, на сьогоднішній день спостерігається висока поширеність та неухильне зростання числа функціональних захворювань кишечника, проявом яких є закрепи [4, 6].

У медикаментозній терапії закрепів основне місце належить проносним лікарським засобам [4]. При цьому більш м'який вплив у порівнянні з речовинами синтетичного характеру проявляють фітопрепарати [1, 4]. Метою нашої роботи є характеристика лікарської рослинної сировини (ЛРС) та препаратів проносної дії на її основі.

Серед проносних засобів лідируючу позицію займають антраглікозидвмісні препарати. Їх послаблююча дія пов'язана з подразненням рецепторів слизової оболонки кишечника, що посилює його перистальтику. Однак, антраглікозиди мають серйозні побічні ефекти (звикання, болі в животі, метеоризм), особливо при тривалому застосуванні (відбувається накопичення метаболітів в слизовій оболонці кишечника, що може привести до атрофії слизової оболонки, м'язового шару і нервових сплетінь кишечника, коліт, колоректальний рак). У рослинах антраглікозиди зустрічаються у представників сімейств Крушинові, Бобові, Маренові, до яких відносяться: корені щавлю кінського (*Radix Rumicis conferti*), кора крушини ламкої (*Cortex Frangulae alnus*), корені з кореневищами марени красильної (*Rhizomata et radices Rubiae tinctorum L.*), корені ревеню тангутського (*Radices Rhei tanguticum Maxim.*), листя сени (*Folia Sennae acutifoliae*) [1, 3].

Розповсюдженими проносними засобами також є антрахінони, які діють на рівні товстої кишки і стимулюють гладкі м'язи, прискорюють транспорт води в просвіт кишечника і гальмують загустіння калових мас. Однак, їх використання обмежене через часті прояви небажаних побічних ефектів – здатні викликати генотоксичні і мутагенні зміни в організмі. Антрахінони містяться у плодах жостеру проносного (*Fructus Rhamni catharticae L.*), корі крушини вільховидної (*Cortex Frangulae alnus*), коренях ревеню тангутського (*Radices Rhei tanguticum Maxim.*), листях сени гостролистої (*Folia Sennae acutifoliae*) і входять до складу багатьох комбінованих фітопрепаратів [1, 3].

До препаратів, наявних на вітчизняному фармацевтичному ринку, що містять ЛРС вищенаведених груп, належать: «Кора крушини» у пачках та фільтр-пакетах (Ліктрави; Віола, Україна), «Сени листя» у пачках та фільтр-пакетах (Віола; Лубнифарм; Тернофарм; Ліктрави, Україна), «Сени листя та плоди» у пачках та фільтр-пакетах (Ліктрави, Україна), «Проносний збір №1» (Ліктрави, Україна), фіточай «Ключі здоров'я» (Ключі здоров'я, Україна), фруктові кубики «Регулак» (Krewel Meuselbach GmbH, Німеччина), таблетки «Сенаде» (Cipla, Індія), таблетки «Сенадексин» (Лубнифарм, Україна), таблетки «Сенадексин-Здоров'я» (Здоров'я, Україна), таблетки «Сенадексин-форте» (Stada, Німеччина), таблетки «Сенадекс» (Стиролбіофарм, Україна), таблетки «Сеналде» (Еlegant, Індія) [2].

Серед об'ємних проносних засобів рослинного походження, дія яких заснована на набуханні, абсорбції води і збільшенні обсягу, що сприяє розтягуванню стінок кишечника, виділяють агар-агар, насіння льону звичайного (*Semina Lini usitatissimum*), слані ламінарії японської (*Thalli Laminarii japonica*) та лушпиння насіння подорожника (*Plantago Psyllium L.*)

[1, 3]. Препаратами на їх основі є: «Ламінарії слані» (Ліктрави, Україна), «Насіння льону» (Ключі здоров'я, Україна), гранули «Мукофальк Апельсин» (Alpen Pharma AG, Швейцарія), капсули «Дефенорм» (Київський вітамінний завод, Україна) [2].

До речовин, що змінюють консистенцію вмісту кишечника, відносяться рослинні олії: мигдальна, соняшникова, оливкова, рицинова. Олійні проносні засоби прискорюють пасаж вмісту тонкого кишечника і уповільнюють всмоктування рідини слизовою кишкою, що призводить до розм'якшення калових мас та їх евакуації. Однак, у той же час послаблюючі засоби цієї групи викликають нудоту та істотно збільшують ризик розвитку злоякісних новоутворень шлунково-кишкового тракту, тому їх використання є обмеженим [6]. Серед препаратів даної групи наявні «Рицинова олія» (Галичфарм; Віола; Фітофарм; Лубнифарм; Фармак, Україна) [2].

При лікуванні закріпів широкого розповсюдження також набули різні біологічно активні добавки (БАД) з рослинними проносними компонентами. Основними складовими, що входять до складу таких БАДів є: брокколи, куркума, солодка, фенхель, лопух, яблучний пектин, клітковина, подорожник, вівсяні висівки, кора жостеру, гуарова камедь, лецитин та ін. Крім рослинних компонентів, до них часто додаються вітаміни і мікроелементи.

Отже, враховуючи вищенаведене, безконтрольне застосування засобів, які впливають на дефекацію, може привести до серйозних негативних наслідків. У зв'язку з цим, розширення сировинної бази і розробка нових лікарських засобів проносної дії є актуальним напрямком фармацевтичної науки.

За літературними даними встановлено, що одним з перспективних рослинних об'єктів з наявною проносною дією є корені вовчуга польового — *Radices Ononidis arvensis* L., властивості якого обумовлені комплексом біологічно активних речовин (БАР): флавоноїдів, ізофлавоноїдів, фенолкарбонових кислот та інших [1, 3, 4]. Проведені дослідження науковців довели, що трава вовчуга польового за вмістом цих БАР перевершує корінь та є малотоксичною для здоров'я людини [4]. При проведенні фармакологічних випробувань спиртових витягів з трави вовчуга також була встановлена наявність проносної дії [5]. Лікарський препарат з вовчуга польового, наявний на вітчизняному фармацевтичному ринку, представлений настойкою для перорального застосування «Вовчуг» (Лубнифарм, Україна) [2].

Тому подальшою нашою роботою є вивчення властивостей екстракту вовчуга польового та розробка лікарського засобу на його основі для лікування закріпів.

Література:

1. Беспалова, Н. В. Фармакогнозия с основами фитотерапии: учебник / Н. В. Беспалова. – М.: Феникс, 2019. – 378 с.
2. Компендіум. URL: <https://compendium.com.ua/> (дата звернення: 10.10.2020).
3. Медицинская ботаника: учеб. для студентов вузов / А. Г. Сербин, Л. М. Серая, Н. М. Ткаченко, Т. А. Слободянюк; под общ. ред. Л. М. Серой. – Х. : Изд-во НФаУ : Золотые страницы, 2003. – 364 с.
4. Сампиев, А. М. Разработка технологии получения сухого экстракта из травы стальника полевого / А. М. Сампиев, Н. А. Давитавян, В. В. Староверова // Кубанский научный медицинский вестник. – 2017. – № 1 (162). – С. 124–127.
5. Сампиев А. М. Сравнительное изучение фармакологической активности экстрактов из травы и настойки из корня стальника полевого / А. М. Сампиев, Н. А. Давитавян // Кубанский научный медицинский вестник. – 2006. – № 12 (93). – С. 102–106.
6. Самсонов, А. А. Синдром хронического запора / А. А. Самсонов // Русский медицинский журнал. – 2009. – № 4. – С. 233–237.